

Эргим номчукчулар! «Шың» солунун арныннарына «Экономика камналыгы болур ужурулау» деп рубриканын адаанга үлөтүрүн, көдөз ажил-агыйнын болгаш өскө-даа адырларнын бүдүрүлгөлеринде материалдык болгаш куш-ажыл курлавырларынын камналыгынын байдалынын дугайында материалдар доктаамал үнөр. Ынчангаш силернин ажилдап турар черинерде, бүдүрүлгөндө камналга чуруму канчаар сагынтынып турарын бисче бижинер.

ЧЕРНИ ЧӨП АЖЫГЛААР БОЛЗА...

Эвээш кичи ажалдап турган, хой продукцияны бүдүрүп дээш ишкан, бисче хемчээлгиди шөлдөн хой дүжүттү өстүрүп алыр дээш демсел — ол боза-ла черни камнайт, чөп ажилдагынын бир хевир дээрин билдирет. Ыччаларда чөпнүн эң үнөй байлаа — черни чогултууга ажилдап турарынын фактылары бистин республиканын совхоздарында эвээш өсөт. Ол чөп ажилдагыларын боттарын эвээш, а үстүк удурун ортанын бүдүрүп, бисче база болуп турар. Чижек кылдар Кызыл районда «Кара-Хазак» совхозун ногаа шөлдөрүндө байлаадым ап көрүмдүм.

Ажыл-агый өрткөс чылым 500 тонна капустаны, 30 тонна помидорун болгаш 40 ажит тонна өрткөс ой-шанга ажал ап шидеалындап база бистекке орнатылганын хулаа албай барганымдан үрөм. Бо чылым кара-хазактар 99,5 тонна помидорун база 100,4 тонна өрткөс буруну-биле ажалаш, күрүгө дужааганар. Оон агылда 700 ажит тонна капуста ажит чедир дужааганын, Ыччаларда ам-даа оң партында хой продукцияны шөлдөн ажал, салдым ортанын ажилда дужаар негетинип турар.

Капусту ажалдадым чүгө мичаар орайтамын? Мында эвээш кам чыдааганнар бар. Бирөөдө, тарылта шөлдөн чөп ажилдап турганында ишкит байлап тургустуган.

— Капусту шөлдүн хемчээли бисчелеш, гектар бүдүрүлдө дүжүттү улаштыр дугайында айтырманы чогултууга шийитилгелер районун-даа, республиканын даа удурун ортанын кам чыл улаштыр дилеп келеш, мындага чедир анза тодаргай харым ап шидеалымын — деп, ногаажыл бригадалынын бригадалар агроному М. Бутанаева чуталады. — Ногаа өрткөс талаа-биле бистин дуржуга-мыс бөдөн, 35-40 гектарга капуста расада-лаа олурун, 70 гектар чедир алыр планна дүжүттү чыгып өстүрүп алыр ажалаш апарганын кам-лаа экенин, өөренип көр хойчөк чөп-тур. Экономикалык камналыгы болур чогул-ла мындай айтырмалар таарыштыр шийитилгелеринде эгелээр өсөт бө?

Бригадалык бо бодамы харек кырында фактыларга, чыл-чылда мөөнөттүгөн байлап дуржугага үндөйлөткөтүн. Оон бригадала бо чылым гектар бүдүрүлдө 250 центнер капуста дужууда, азы планнагы-ганда 70 центнер хойчу алган. А. Немецканын удурун эвээш болуп бажы-латтыган 10 гектар шөлдүн 180 тонна дужуу алар планн ий катал ажыр күтсүлүп турар. Ол ишкан Ф. Афонинин, Т. Прокопьевич эвээшара база-ла оон дудук чөк дүжүттү өстүргөн. Ыччаларга Л. Зайцеванын эвээшара пландан 39,5 тонна хой помидорун өстүрүп, күрүгө сатканын үстүндө айттымын. Ногаажыл бо кан-дашкыны берге чыны били ол хире дүжүттү өстүрүп шиданын барындаалар көр болза, таарымчалык үдөс оон-лаа хой продукцияны бүдүрүп болур мышкалы.

Ынакт турбуже, өрткөс чылым хой капустаны үрөп, малга чирткенди-лаа чуткап, совхозтун удурун-агыйнын, ногаажы-ларын катал-катал кылган ишкит турда-ла, мичангында бичи-лаа кызырайы, база 70 гектарга расададан олутур даа-ган Көдөз ажил-агый министрствону берген. Оон 61 гектарга расададан олутурун турда, хой каккан болгаш 21 гектарын үдүр бижир ужура таварыш-

Х.К. МОНГУШ.

ПЛАННАП АЛЗА-ДАА...

Камналыгы болгаш хумагалыг чорук оя бирги беш чылда бүдүрүп бүрүзүн ажил-чорудуулаагы өнө кол айттыр болгай. Бо талаа-биле № 3 авто-транспорт бүдүрүлгөсине кылдык хемчегелерин ап, канчаар ажилдап турарын чуталап бээрин бүдүрүлгөнүн начальниги Ю. К. Ахмедзянов болган мыда партия азе органициализмнын секретары А. Г. Фомичев-биле ужурашкан дилеалине.

Партиянын XXVI съездинин чиг-этти, материалдарын болгаш одаар чүдү, энергия курлавырларын камнып ажилдап турарын бистин коллектив дестеги болгаш ол талаа-биле органициализм-техниктиг хемчегелерин ажилдап кылдып, амидарала боттандырып турар.

Партия, профсоюз болгаш хей-ниги органициализм бүдүрүшкүнүн ажитын болгаш камналыгы болурун оюн айтырмаларын кичигей-ниг түвүндө тургускан. Эрткен 8 айларын түнделеринде биле 51 муң квт. шак электр энергияны, 183 тонна хемур-лашты камнап алган. Оон чедир алыр-биле камналыгын чуруму сагырын шийитилгелер. Хулаас чырык үдөс, байрала болгаш даштанга хуниеринде база дүштөк чөм үзүндө сайыл-гаар болгаш электр ажил-лаар харекселерин ажилда-пмын хынал турар. Ол иш-каш электр энергияны ажилдап турарын чуруму тус-кай кондентаторун тургускан. Котельная концентрат-биле таварыш ажилды кылдып, температурну чуруму сагы-нап, хемур-лашты камнып ажил-лаар, оон суутуу пиларын шийитилгелер дугайында бисчелерин чорудуп келген. Хемур-лашты каалаган ший-гаар тускай шөлүгөшти не-ментиле кылган. Оон ула-мында хемур-лаш доурап, сай-биле хулаас, кызырайы, чылым бээрини коэф-фициент улашкан. Ол ишкан хемур-лашты хулаас алыр болгаш чүдүр ажилдарын темпийн дүргелерин негетинип турар-дыр.

Черни чөп ажилдагынын дугайында эгеленде тургускан айтырмасыа еске мындай айтырмалар база кызырайы бээр. Совхозтун ногаа бригадалында ажилдап турар уулууну саны эвээш, чүгө 40 кичи бар, а оларын ажилын, сугаттан еске-нин, механизастаан болганда, улуг хем-чээлгиди берге тараан ногааларын чыгып ажалдадым негелде дүштүр чорудуп шидайып турарлар.

— Дортен гектар черини бизин ногааларын чыгып ажалдагыны бергелден бис-деп, бригадал чуталады. — Хуниун-е сугар даш бажында тургаш, ажилдап чорудуп, көжө чүгө имирткен бергенде, бажында чыгып үзүндө көр турдуус. Хорайда, район түвүндө шөлдөн органициализмнын төлөөлөр келе-лаа, дуа-зым эвээш болур-дур. Ажылды колдууда боттарымыс кылган бис.

База бир айтырм. Капусту шөлдүн хемчээли бисчелештер болза, хосталган гектарларга морковь, свекла, редис, ре-ды-ла, укроп, петрушка, хрен, чеснок, согуна дээш мышкан ногааларын тарып өстүрүп арга база тургустуруп келер. Оларын камналыгы бо-ла капустаны дугайында мынча-ла харек болгай. Оларын боттарымын шөлдөрүндө тарып өстүрүп алыр арга турар, республика даштанда, еске чердерден салдып, сөөртүп ап, хой чыгып-дап, күш үдүрүп турган херээш чүгө?

Республиканын Көдөз ажил-агый ми-нистерствону, Кызыл районун партия совет, көдөз ажил-агый органициализм удурунчулары болгаш специалистера бо айтырмаларын өөренип көр үө терле келбоз бө?

Биза бир багы чүдү сеп-тесел үнөп, техникалык дорам ажилдап келер. Чижек. Кызылдын «Солхоз» техника-каттикомитетинге ол совхоз «УАЗ-160» мар-ка-лы ийи автомобилдин би-разын мотору биле кор-банын, а ескезини моторун база согуу эвээш септел-илерин биле чедирген. Ыччалар-даа септен моторларын шийары багай болганын бирээш үр болбайн, а ескези ийи ай хире ажилдап үр-ил калган. Ам ол авто-мобилдер анал турар.

Совхозта чолаачылар саны чедир Хары-лаа арык. Уш-ку каласты чолаачылар районун ДОСААФ шко-ла бөлөтүн турар. Ыччалар-даа, совхозтун кол инженерин чутазы-биле алыр, ол шко-ла курсталарын концентрат бистектеп турар. Ажыл оолдар колдууда теория-нын шийткенди алган болур. А харек кырында машинанын кылдыр-бир көдөз үрел бээр болза, олу кылдып ап шиде-ла болулаар. ДОСААФ-тин инструкторлары келер теория чолаачыларын өөрелде, чүгө теория-биле чепсегел, практиктиг-кит-өлдөрүн кон-чү эвээш эртирлп турары алган. Ханы билг чөп ал-баан чолаачылар машинаны муңга соода чүгө халдып

жидер. Материалдарын, чиг-этти чыгыдалыгы нормативти ажилдагынын дээр чедир алыр бис. Амгы үгө чедир матери-алдар норма-чикке чока чыгыдалыгы келген. Чижек, дүзөөлөткөн кылган кан-накчылар концентрат-рын төнчүзүн чедир ажилдап келген. Окталып-каш, чаа электродтар-ын ажилдап эгелээр. Азы шил, дилгит материалдары эмге-сек-се чок, мыла-мыла чыгылаар, оон агылда ук материалдар ажилда-каалаалыгы сеп-даргайында оларын оорал-таскар ажилдап турары база бээр. Салдарда материалдарын шийитил-гелерин турары база чурум-чутуулаа, оларын үчөт-өт-чөдү экиндери чутула.

Ол ишкан контрол-эртти-тиг бүдүрүлгөн ажитын, ажилдын шийарын бидерин камналыгы болгаш хумагалыг чоруктун айтырмалары-биле тудуш харылаады. Бо бүдүрүлгөсө кызырайы ма-териалдарын, чиг-этти ажилдагынын чымык органици-ализмниг хемчегелерин чыл эгеленде тура-ла ажилдап кылган болза-даа, бо талаа-биле ажил түшкөч чоруп турар болгаш планнагынын хемчегелерин хой-кези саяам кырында артышар.

Автоаппараттун техника-экономикалык көргүзгелери куду. Автоаппараттун шүүмчө үнөрия коэфффициент-и ам-даа чымыс.

Бизин, кызырайы материалдарын артыка чыгыдан турар чолаачыларын саны хой, мичангаш шийтар-биле контрол-рейстерин кылдып, тускай инструкторлар оларын машина башкаар мергежилни хынаар планнаа болза-жон, бо чылым ишкит хынаады чыгышты-лаа кылбаан. Автоаппараттун шүүмчө спидометрдин эки кылдыр бол-гаш гаража келген машиналарын бакта кызырайы ма-териалдарын артыкчынын хынал дөмделеш алырны чед-ил алыр көрдүгөн турган. Ол ажил база-ла шийткенде, Камнала болган хумагалыг чоруктун үнө үгелерин көр-гүсөк екенд, самбара мыда кылдымын.

Бо-ла бүгү чедир кылдымын ажилдар дээр-ле, ажил-латтымын турар курлавырлар ол-дур. Планнагынын хемчегелерин күсүлдөткөн чедир алыр дээш администра-цияны, порторганизацияны болган өскө-даа хей-ниги органициализмнын талаа-мын негелде, хынаадым күш-тедирбишаа, бо талаа-биле партиянын XXVI съездинин негелдерин дүштүр тодаргай ажилдарын кылдып чорудуп, ук ажилды чогуур негелде тургузары соңгаар-латтымыс сорууга апарган-дыр.

Н. ООРЖАК.

КОЛ СОРУЛГА КЫЛАДЫР КӨӨР

«Төдө» совхозна чыдаан-ла чаа машина-техника көр. Ажыл-агыйнын техниктиг хандырылгасы улам-на бижыгып кол чыдаарын хере-чиз-ол. Ам мыда агыл-агый марканын 54 машина-тех-ника бар. Чоокта чаа ол сов-хозтун кол инженерин Кан-оол Хойчунов Хертеке ужура-жы берген, ол техникалык эдилеция, назагалалыг дугайын соуугардым. Инже-нерге шала «аарыг» айтыр-гаш салып кышкан болдум. Ол бистин бодам олутурап, чуталай-дыр.

— Магнатым дег чүвөсө чок. Совхозта бар бүтү мати-на-тракторларын чүгө чы-рым хун бүрүдө ажилче үнүп турар. Мында чыдаагынар-ла бис. — Эң-не нолу — арык-лаа көзөктер чедиргенде — дөш, ол чымык машина, тракторларга чоксуу хуниер-до кылдып көзөктер херегин тайылдырдым.

База бир багы чүдү сеп-тесел үнөп, техникалык дорам ажилдап келер. Чижек. Кызылдын «Солхоз» техника-каттикомитетинге ол совхоз «УАЗ-160» мар-ка-лы ийи автомобилдин би-разын мотору биле кор-банын, а ескезини моторун база согуу эвээш септел-илерин биле чедирген. Ыччалар-даа септен моторларын шийары багай болганын бирээш үр болбайн, а ескези ийи ай хире ажилдап үр-ил калган. Ам ол авто-мобилдер анал турар.

Совхозта чолаачылар саны чедир Хары-лаа арык. Уш-ку каласты чолаачылар районун ДОСААФ шко-ла бөлөтүн турар. Ыччалар-даа, совхозтун кол инженерин чутазы-биле алыр, ол шко-ла курсталарын концентрат бистектеп турар. Ажыл оолдар колдууда теория-нын шийткенди алган болур. А харек кырында машинанын кылдыр-бир көдөз үрел бээр болза, олу кылдып ап шиде-ла болулаар. ДОСААФ-тин инструкторлары келер теория чолаачыларын өөрелде, чүгө теория-биле чепсегел, практиктиг-кит-өлдөрүн кон-чү эвээш эртирлп турары алган. Ханы билг чөп ал-баан чолаачылар машинаны муңга соода чүгө халдып

Ш. ДОРЖУ.

Чагыгларны жүүсетпешаан

Кызыл хорайда идик септээр болгаш дээр төп мастерскаянын коллективни кызыл-чыларга төлөтүп бараан болур хулаагынын эки жүүсетпешаан, ачы-дуза чедирини чаа арга-хемчегелерин дилеп, шийткенди ап турар.

Мастерская бо хуниер херээж, эр улуска сезон айы-биле идиктерин дээр турар. Чагыгнын күсүлдөткөн шийары багай өсөт. Мотелер, технологтар, идикти дээр мастер чыгып чыгыштын септил-сагыныга таарыштыр кылдыпче улуг кичээлгеин улаштырган. Ынчангаш кызыл чыгып биске чагыгларын күсүлдө-биле кызып турар апарган. Ол бистин коллективни эки ажилы-

лык бир талаа. Оон-биле калы бүдүрүп продукцияны шийары, чагыгын күсүлдөткөн хулаасы — бүдүрүлгөсө чүгө-ла айттыр. Бүдүрүп турарымыс продукцияны шийарыга хамарыштыр үстүндө чуталаан болгай мен. Черле багай эвээш санаттын турар. Чагыгларын күсүлдө-нерини хулаасы — ай. Ынчангаш көрдү-гөн ол хулаасын хажытпас, чагыгын ол үө дургуузда боттандырып-биле арга-кур-ла-вырлар бүрүн ажилдагынын турар. Ажил-дакчыларын социалдыг хулаагынын негелдеринде олу чуталаан кырген болган социалист чырышты түнчөдө олу база барындаалар.

Камнала — бүдүрүлгөсө чутула айттыр.

«Смоленск АЭС-тин күчүлөрүн ажилдагы ким-дер».

(«1981-1985 чылдарда болгаш 1990 чылга чедир үдөс СССР-нин экономика-лык болгаш социал хөгжүлдө-нин кол узанышкына-рында»).

СМОЛЕНСК ОБЛАСТЬ. Сую-зак АЭС-тин тузунда шал-гыч куш-ажыл бо хуниер-де хайныккан. 1 миллион киловатт күчүлүг ийи энер-гоблекта ажилдар доостур четкен.

Станциянын энергияны чурттуу чыгыс ай энер-гия системанынче неже-лигиреш, чаа үлөтүр бүдү-рүлгелеринге токту берип, Ка-ра эвээш бөрүлүгү зона-нын шапкы хөгжүлдөткөн үзүп кинер.

ЧУРУКТА: узакчи тур-гуну тузунда.

Г. КАЛАЧАННЫН фотоу, СЭТА-нын фотохроникасы.

Тес-Хем районда «Кызыл» совхозтун хойчузу Дембел Чылаб-оолу-нч Эрзетей малдын чаш тө-лүн бил санын пландан ажыр камнап алган. Төрүр чө-хойта оналтыр 124 хура-ган ажал алыр талаа-би-ле үшкү чери ээлеш. Бүдү-

рүлгөн мурнагызын «И-на» автомашинаны зоокта чаа сазып алган.

Эрзетей хойжу бо чы-зым баа-ла шалынып суу-биле ажилдап турар. Мал че-чин ол четтир-биле бө-лөт-көн, калжанын септел алган, олар кызып кыштанда сөөртүп чедирген. Күм-

ажылы бекки көргүзгелерин болурунча малчыны оонун ээзи Тачий улуг дузанын чедир келген. Оң-буле төс уруктуу. Олар ала-изиниң ишкитин дугайында.

ЧУРУКТА: Д. Эрзетей.

В. ПИВОВАРОВТУН фотоу.

Долгар Кечилековна төс уругу өстүрүп, кичээлтикен. Дорт дугар хойжу брига-данын мурнакчы малчыны Ой-лу Салаевны Казырыпай мал кышталдыгынын хынаа-чалыг бөлөткөн. Ол 7 тонна сизини бөлөткөн, кышталда чедирип, шийын назаалада тургускан.

К. ХЕРТЕК.

ТАЙБЫН ДЭЭШ

Дайым хоочунарымын совет комитетинин 25 чымына тураскаткан байыркы курал сентябрь 29-та Москвага болган.

Боттарынын органициализм тургузуп тура, дайынны совет хоочунары аар-берге каража-котарал-биле чалал алдыган тайбыны камнап арттырар, ядролуг дайындан улустарын камнап алыр дөш боттарында хамарыш-каан бүтү чүдлерин кызыр чүткүлдүгүн дугайын меделен турганын байыркы ху-раага чүгө чуталаабыр дем-делгелен.

СЭКП-нин XXVI съездинин шийитилгелерин күсүлдө-шпал. Дайым хоочунарынын совет комитети СЭР-нин тайбынга мыл даштын по-литикалык кааба-биле та-йылдырларын, тайбын дөш иденпейтиг дөмселче хоочу хей-нигинын мобилизаста-рып болурун кол сорууга кылдыр көрүп турар. Делетей байдал чидигелени. АКШ-тын чагыгычты бөлүткөр болган оларын эвеледилер дегелетин чаа дайынны тыштып келерини айымын түнчөтүшпал, бо-чепексеп эдилерден бүдүрүн хуш-телерде берген амы байла-ларда ол демсел олаа ужу-рулуг болуп бар чылар.

СЭКП ТК-та, эл Л. П. Бресневке байлыг татаал хулаадын иришчилери ху-лаап алган.

(СЭТА).

ЧЕДИШКИНЕРНИН ҮНДЕЗИНИ

Кым-на арга-курааларын мын ташкан, чөп ажилдап, бергелерге турбайып ажилдап чоруп болур, ол өскү че-дишкисинерни чедил алыр болгай. «Малчы» советтун дөрт дугар бригадалыг мурнакчы хойчу Ойлу Сала-евны Казырыпай индылар-нын бирээш. Ол Кыргы-Бажынын Кара-ныш, Хинди-тит-Хөл деп, сизини чыл-чыл-ларда ажилдагынын чыдар чалаагыраа мыл олардын семиртп чачылдыган. Ын-чангаш сөөлү оң ажит чыл-дар дургуузда Ойлу Салаевтин 100 хойта оналтыр 90-дан 104 чедир хураганын кам-нап өстүргөн. Ол совхозтун хойчуларын чырыгына кам улаа тилекти болуп келген.

Эрткен кыш Монгуш-Тай-га калып-ширин болза-да, мурнакчы хойжу 100-тонна оналтыр 95 хураганын кам-нап, доркутурган. Хоотун малчы оңу беш чылда хура-ган өстүрүлгөн планн ажыр күсүлгөн.

Малчынын ажилында че-дишкисинерин үндөткөн үдөс дээр, чай дургуузда дөрт-беш катал көшкөт, олар-ларын солуп, малын эки се-миртп ап турарында. Ол иш-каш каларган хоочун аде-ригелерин чотуру ой-шанда шийарыг чорудуп турарында. Оон ийи мал кыштал-дыгынын эки бөлөткөн, олт-сизиниң үнөш шаа-биле 5-8 тонна чедир мал чөмө бөлөткөн, кызып чаш хура-ганнар алаанга төгөр өлөктө четтир кылдыр бөтүп ап ту-рары кол ролдугу.

Сөөлү чылдарга ол малдаа хоюн кызып, тодаргайлаарга полбөр, дөсөр айларда ол-датын чедил алган. Илгит чорук чаш хураганнарны күштү-шыйрак болуп, кыш-ты хур ажарында дузалыг бо-луп турар.

О. Казырыпайын үр-тү-нөдүгү күш-ажылы бүтүгөсө хулуудулгит, совхозтун ди-рекциын оңу кам улаа тап-пан-мактап келген. Ажил-нигел бергенде малчыны Тыва АССР-нин Дээш Со-ветин Президиумунун Хунд-дөт бижил-биле база тапна-лат. Ол «Социалист чырыш-тын тилекчил» деп херек дөмдөниң төлөткө эдилек-ти, партия райкомунун ке-жигүнү.

Өг-бүленин херээж ээзи Долгар Кечилековна малын чаш төлүн өстүрүп-доркут-тарында бекке мергежилди. Чаш хураганнар-даа, улуг хой-даа аарып бээрге, эми-ни күсүлүп Бугуар өмнөп аштар. Ол чаш хураганарын өзүлдөткөн эки болуп дөш аар-жын күткө халаап, өлчө су-ла хандымып куткан, хураган өмнөктөткөн. Оон ийи ижи-шөйүндүгү аараан хой, хура-ганга хайындарган арттып кижирт. Шаа ийи күтүлө хемчегелерин ап турарында малдын чаш төдү аарыга хой таварышпаа, кыштан хур-менди ажар.

Долгар Кечилековна төс уругу өстүрүп, кичээлтикен. Дорт дугар хойжу брига-данын мурнакчы малчыны Ой-лу Салаевны Казырыпай мал кышталдыгынын хынаа-чалыг бөлөткөн. Ол 7 тонна сизини бөлөткөн, кышталда чедирип, шийын назаалада тургускан.

К. ХЕРТЕК.

